

102. rocznica urodzin Wiesława Mikity ps. „Mścisław”. Jego droga do wolnej Polski.

W części uzdrowskiej Łądką Zdrój znajduje się duży eliptyczny Plac Partyzantów. Kiedyś plac ten służył cesarza Wilhelma. Na środku placu znajdowało się popiersie cesarza Wilhelma, a plac nazwano im. Cesarza Wilhelma (Wilhelmsplatz). W 1938 roku usunięto popiersie cesarza Wilhelma i postawiono w jego centralnym punkcie potężny głaz z płaskorzeźbą wizerunku cesarza Fryderyka II.

Po II wojnie światowej usunięto wizerunek Fryderyka II, a na głazie zawisła tablica, która służyła XX lecie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR - partia powstała 15.12.1948 r.). Tablicę usunięto po 1989 roku i w centrum placu Partyzantów pozostał potężny bezimienny głaz.

W niedzielę, 5 marca 2023 roku na placu Partyzantów na tym bezimiennym głazie została odsłonięta tablica pamiątkowa z wizerunkiem twarzy podporucznika Wiesława Mikity ps. „Mścisław” i inskrypcją:

PAMIĘCI / PPOR. WIESŁAWA MIKITY „MŚCISŁAWA” / ŻOŁNIERZA ARMII KRAJOWEJ I NARODOWYCH SIŁ
ZBROJNYCH / WALCZĄCEGO O WOLNOŚĆ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ / Z OKUPANTEM NIEMIECKIM / W
GÓRACH ŚWIĘTOKRZYSKICH / W SZEREGACH ZGRUPOWAŃ ŚWIĘTOKRZYSKICH AK / ODZNACZONEGO
KRZYŻEM WALECZNYCH ZA OKAZANE MĘSTWO / OFIARY REPRESJI KOMUNISTYCZNYCH / ORGANIZATORA
POWOJENNEGO ŻYCIA SPOŁECZNEGO / W ŁĄDKU ZDROJU / ZAŁOŻYCIELA BIALSKIEGO ODDZIAŁU PTTK /
KOŁA PRZEWODNIKÓW SUDECKICH.

W HOŁDZIE / W STULECIE URODZIN / MIESZKAŃCY ŁĄDKA ZDROJU / INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ / 2023.

Fot. Andrzej Powidzki

Wnikliwy czytelnik zauważy, że na tablicy są widoczne sprzeczne informacje. Rok urodzenia: 1921, a w podpisie – „W stulecie urodzin” i rok 2023. Wynika to stąd, że tablica miała powstać już w 2021 roku, ale pandemia opóźniła przedsięwzięcie. Tablicę zaprojektował Wojciech Batko - artysta pochodzi z Krakowa i jest absolwentem krakowskiej ASP - Wydział Rzeźby.

Poznanie skomplikowanych dziejów „Mścislawa”, szczególnie z okresu drugiej wojny światowej, jest dość trudne do oceny i może budzić ogromne emocje.

Walka o przyszłą Polskę toczyła się w różnych płaszczyznach, nie tylko płaszczyźnie militarnej, która pod koniec okupacji traciła znaczenie na rzecz rozstrzygnięć politycznych. Po zakończonej wojnie światowej wszyscy żołnierze Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ) i Armii Krajowej (AK) byli szkalowani, opluwani i skazani na zapomnienie. Dla tych co pozostali w kraju, nastąpił okres jeszcze cięższy niż czas okupacji niemieckiej, byli prześladowani i wielu straciło życie w wyniku działań NKWD (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR – będący symbolem wszelkich zbrodni dokonanych przez ZSRR) i UB (potocznie skrót nazwy jednostek terenowych Urzędu Bezpieczeństwa Państwa – UBP).

Generalnie wspomnienia rodzin kombatantów i samych kombatantów mają to do siebie, że często kwestie problematyczne czy niewygodne przemilczają lub próbują wygładzić. Dlatego pragnę przybliżyć postać „Mścislawa” w kontekście wojennej i tuż powojennej polskiej sytuacji militarno-politycznej i ustrojowej.

Wiesław Mikita. Źródło: portal doba.pl

MŁODOŚĆ I POCZĄTEK KONSPIRACJI W NARODOWYCH SIŁACH ZBROJNYCH

Wiesław Mikita urodził się 21 grudnia 1921 roku w Skarżysko Kamienna, dawne Skarżysko Kościelne (woj. świętokrzyskie). Był synem Mateusza Mikity z Szydłowca oraz Elżbiety Kwietniewskiej z Bodzentyna. Ojciec Wiesława początkowo pracował jako kolejarz, a w 1938 roku podjął pracę w Starachowicach, w fabryce spółki Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych S.A. (TSZG S.A.). W związku z podjętą pracą ojca w TSZG S.A., Wiesław i jego rodzina zamieszkali w Starachowicach.

Starachowickie zakłady były największym w kraju dostawcą artylerii, współpracując z największymi i najlepszymi fabrykami na świecie – francuskim Schneiderem, czeską Skodą i szwedzkim Boforssem. Produkowano też tam ramy do cywilnych samochodów marki Fiat, Sauber i Chevrolet. W 1938 roku pracowało w TSZG. S.A. około 10 tysięcy osób.

Wiesław Mikita szkołę powszechną skończył w Jędrzejowie. Przed wybuchem wojny zdążył jeszcze ukończyć 4 klasy w gimnazjum. Po wybuchu wojny podjął pracę w Starachowicach w fabryce TSZG. S.A.

W lutym 1940 roku, zostaje członkiem organizacji wojskowej pod nazwą Związek Jaszczurczy (ZJ). Związek Jaszczurczy prowadził bardzo szeroką działalność wywiadowczą, zwłaszcza w zakresie wywiadu wojskowego, komunikacyjnego i przemysłowego oraz tworzył jednostki mobilizacyjne które miały rozwinąć się w Wojskowych Rejonach Wydzielonych w regularne oddziały partyzanckie.

We wrześniu 1942 roku Związek Jaszczurczy po połączeniu się z częścią Narodowej Organizacji Wojskowej (NOW) oraz kilkoma mniejszymi organizacjami narodowymi utworzył polską konspiracyjną organizację wojskową obozu narodowego - Narodowe Siły Zbrojne (NSZ).

Ojciec rodziny Mateusz Mikita, posądzony o współpracę z placówkami wojskowymi Polskiego Państwa Podziemnego i wywożenie z terenu zakładu broni, został aresztowany przez służby policyjne okupanta niemieckiego 11 grudnia 1941 roku i wysłany do obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, tam zginął w maju 1942 roku.

Wiesław Mikita, po aresztowaniu ojca z racji udziału w akcji sabotażowej w zakładzie od początku 1942 roku ukrywał się w Bodzentynie. Wówczas włączył się do konspiracji w szeregach oddziału partyzanckiego. Przyjął pseudonim „Mścisław” - ten, który zdobywa sławę mszcząc się na swych wrogach.

„MŚCISŁAW” W SZEREGACH ARMII KRAJOWEJ

Po klęsce wrześniowej 1939 roku zaczęły się organizować w okupowanej Polsce pierwsze grupy oporu przeciwko Niemcom.

Na obszarze Radomsko-Kieleckim w okolicach Bodzentyna walczyła otwarcie z wrogiem m.in. dobrze zorganizowana grupa partyzancko-bojowa pod nazwą „Chłopcy z lasu”, dowodzona od marca 1943 roku przez podporucznika rez. art. Euzebiusza Czesława Domoradzkiego ps. „Grot”, „Zybek” do której przyłączył się strzelec Wiesław Mikita ps. „Mścisław”. Został przydzielony do pododdziału

oficera szkoleniowego podporucznika Mariana Świderskiego ps. „Dzik”. Pierwszy obóz oddział „Grotą” założył w Górach Świętokrzyskich pod Łysicą w pobliżu Świętej Katarzyny.

Pierwszą akcją bojową „Chłopcy z lasu” przeprowadzili 19 marca 1943 roku napadając na transport kolejką wąskotorową do kopalni w Rudkach, między stacjami Bodzentyn a Łysicą. Zdobyto karabiny, amunicję, granaty, kilkadziesiąt tysięcy złotych oraz zaopatrzenie żywnościowe. W akcji uczestniczyło 17 partyzantów pod dowództwem „Grotą”. W literaturze nie spotkałem się z nazwiskami lub pseudonimami uczestników akcji – oprócz nazwiska dowodzącego akcją. Nie wiemy czy „Mścisław” brał udział w pierwszej akcji bojowej? Jednak służąc w tym oddziale musiał brać udział w kilku innych akcjach bojowych.

Rok 1943 – grupa partyzantów, trzeci od prawej „Mścisław”. Źródło: portal doba.pl

Oddział „Grotą” w pierwszych dniach czerwca 1943 roku ze względów bezpieczeństwa biwakował w lasach siekierzyńskich w rejonie uroczyska Wykus (Wykus - wzniesienie Płaskowyżu Suchedniowskiego, 5 km na południowy zachód od Starachowic, o wysokości 326 m n.p.m.). W pobliżu biwakował też oddział kpr. pchor. Władysława Wasilewskiego ps. „Oset”, dzisiaj jednej z owianych partyzancką legendą postaci związanych z Kielecczyną.

Do bytujących na uroczysku Wykus partyzantów 8 czerwca 1943 roku dotarli por.cc. Eugeniusz Gedymin Kaszyński ps. „Nurt” i ppor.cc. Waldemar Szwiec ps. „Robot” - inspektorzy Kedywu AK. (Kedyw – Kierownictwo Dywersji Komendy Głównej Armii Krajowej – zajmujące się przeprowadzaniem i organizacją akcji bojowych, zamachów, sabotażu oraz dywersji wymierzonej przeciwko niemieckiej administracji, policji i wojska będącego na okupowanym terytorium Polski).

Przedstawili oni nową koncepcję dalszej walki z niemieckim okupantem i propozycję połączenia dotychczasowych rozproszonych oddziałów partyzanckich, zarówno AK, jak i innych zbrojnych formacji niepodległościowych Polskiego Państwa Podziemnego, pod dowództwem por.cc. Jana Piwnika „Ponurego”, który 4 czerwca 1943 roku został komendantem Kedywu Okręgu Radomsko-Kieleckiego Armii Krajowej. (Cichociemny – c.c., spadochroniarz AK, żołnierz konspiracyjnej AK w służbie specjalnej, służący w strukturach wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego).

Po naradzie, 11 czerwca 1943 roku oddział „Grot” i „Oseta” podporządkowały się „Ponuremu”, tworząc tym samym - razem z grupą dywersyjną z Michniowa – załączek Zgrupowania Partyzanckiego Armii Krajowej „Ponury” w Górach Świętokrzyskich.

Po przyłączeniu się do Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury”, oddziały „Grot” i „Oseta” zostały rozdzielone. „Grot” i jego podwładni utworzyli 1. pluton w Zgrupowaniu nr 1 pod dowództwem por.cc. Eugeniusza Gedymina Kaszyńskiego ps. „Nurt” – siedziba w lasach Siekierna i Starachowic, zaś żołnierze „Oseta” utworzyli 1. pluton w Zgrupowaniu nr 3 pod dowództwem ppor. Stanisława Pałaca ps. „Mariański” – teren Łysica. Zgrupowaniem nr 2 dowodził ppor.cc. Waldemar Szwiec ps. „Robot” – teren Koneckie i Radomskie. „Grot” i „Oset” zostali dowódcami plutonów.

Komendant por.cc. Jan Piwnik ps. „Ponury” na Wykusie założył główną bazę Zgrupowania Partyzanckiego Kedywu Okręgu Radomsko-Kieleckiego Armii Krajowej „Ponury”. Zgrupowania Partyzanckie w największym stadium rozwoju, latem 1943 roku liczyły od 300 do 500 partyzantów.

W niedzielę, 11 lipca 1943 roku na Wykusie odbyło się wielkie święto partyzanckie, podczas uroczystości żołnierze złożyli przysięgę wojskową – którzy wcześniej nie dokonali tego obowiązku. Żołnierze otrzymali orzełki symbolizujące, że stanowią kontynuację Wojska Polskiego. W uroczystości uczestniczyli również żołnierze „Grot”, a więc i Wiesław Mikita ps. „Mścisław”.

Msza św. na Wykusie we wrześniu 1943 roku. Fot. Tadeusz Rylski – zbiory Krystyny Rylskiej.
Źródło: portal wokol-ponurego.blogspot.com

Aktywność Zgrupowań spowodowała w 1943 roku trzy wielkie obławy niemieckie na wzgórzu Wykus, miejsce stałego biwakowania Zgrupowania "Nurta", na którym "Ponury" koncentrował, co pewien czas wszystkie trzy Zgrupowania.

Z obławy pierwszej, 20 lipca, oddziały wymknęły się z okrążenia bez strat. Niemcy spalili tylko szałas. W drugiej, 17 września, skoncentrowane na Wykusie Zgrupowania, działając z zasadki na Barwinku zadały Niemcom dotkliwe straty. W trzeciej, 28 października, oddziały wroga (ok. 3 tysięcy ludzi), wsparte lotnictwem i artylerią, uderzyły z zaskoczenia (zdrada) i zniszczyły obozowisko. Zginęło 22 żołnierzy ochrony radiostacji i 11 żołnierzy z oddziałów Zgrupowań. Straty niemieckie były jednak duże, a wróg nie osiągnął założonego celu - rozbicia i rozproszenia Zgrupowań.

Dokładnie w czerwcu 1943 roku z inicjatywy dowódcy Zgrupowania Partyzanckiego AK por. cc Jana Piwnika ps. „Ponury”, inż. Kazimierz Czerniewski ps. „Korebko” rozpoczął w fabryce uzbrojenia (Zakład Tańskiego) w Suchedniowie, w celu dozbrojenia partyzantów tajną produkcję kopii angielskich pistoletów maszynowych Sten MK II. Wyprodukowano w zakładzie co najmniej 28 egzemplarzy. Kolejne złożono już poza zakładem z wyprodukowanych części. Łącznie powstało około 50 pistoletów.

26 października 1943 roku na skutek zdrady przez Jerzego Wojnowskiego ps. „Motor” gestapo i żandarmeria z Kielc zajęła suchedniowski zakład zabijając dwie uciekające osoby oraz aresztowano kilkunastu pracowników. Nie zastano osób wskazanych przez zdrajcę - kierujących produkcją broni. W nocy przed obławą 21 wykończonych pistoletów Sten wywieziono do lasu. Był to koniec produkcji oraz zakładu, który został zlikwidowany. W dniu 9 grudnia 1943 roku inż. Czerniewski został aresztowany w Warszawie, gdzie kierował produkcją broni, po wyspie w Suchedniowie. Wojnę przeżył w obozach Gross-Rosen i Gusen. Do kraju wrócił w 1945 roku.

Wykus, 28 października 1943 roku. Wózek z 21 pistoletami Sten przywiezionymi z suchedniowskiej fabryki, pierwszy od prawej „Ponury” Jan Piwnik. Zdjęcie wykonano około 20-30 minut przed obławą niemiecką.

Fot. Feliks Konderko. Źródło: portal CKinfo.pl

W styczniu 1944 roku "Ponury" został odwołany przez Komendę Główną AK i przeniesiony na teren nowogródzyczny gdzie, jako dowódca 7. batalionu, 77 pp AK zginął 16 czerwca 1944 roku w walce pod Jewłasami.

2 stycznia 1944 roku por/kpt. Eugeniusz Kaszyński ps. "Nurt" przejął dowodzenie nad wszystkimi Zgrupowaniami Świętokrzyskimi Armii Krajowej. Zgrupowania pod jego dowództwem zostały przekształcone w Oddział Partyzancki 2. Pułku Piechoty Legionów Armii Krajowej (2 pp Leg. AK), który w sierpniu 1944 roku został przemianowany na 1. batalion 2 pp Leg. AK, wchodzący w skład 2. Dywizji Piechoty Legionów AK pod dowództwem ppłk Antoniego Żółkiewskiego ps. „Lin” (Okręg Radom-Kielce Armii Krajowej). Wówczas Wiesław Mikita służy w 1. batalionie w 2. kompanii dowodzonej przez por. Mariana Świderskiego ps. „Dzik”.

Dywizja została rozwiązana rozkazem komendanta Okręgu Radom-Kielce AK w dniu 8 października 1944 rok. Od tego dnia pułki dywizji działały samodzielnie.

Po rozformowaniu dywizji, 1. batalion 2. Pułku Piechoty Legionów AK pod dowództwem kpt. Eugeniusza Kaszyńskiego ps. „Nurt”, 29 i 30 października 1944 roku stoczył walki pod Lipnem i Chotowem (powiat Włoszczowa) z silnymi jednostkami Wehrmachtu i formacji policyjnych, które w ramach kolejnej operacji specjalnej dążyły do opanowania sytuacji na zapleczu bliskiego już frontu i likwidacji oddziałów leśnych. Z walk tych "Nurt" wyprowadził oddział bez większych ofiar. Była to ostatnia bitwa oddziałów partyzanckich Armii Krajowej z siłami okupanta, po której ten oddział partyzancki AK praktycznie przestał istnieć. 19 stycznia 1945 roku batalion formalnie został rozwiązany.

Wszyscy żołnierze biorący udział w tej bitwie zostają mianowani o jeden stopień wyżej i odznaczeni. Starszy strzelec Wiesław Mikita ps. „Mścisław” został odznaczony Krzyżem Walecznych.

Ponadto, od dowódcy 2. kompanii por. Mariana Świderskiego ps. „Dzik” otrzymał sfałszowaną kenkartę na nazwisko Zarzycki, którą posługiwał się do 11 listopada 1945 roku.

Po zawarciu 7 marca 1944 roku umowy o scaleniu Narodowych Sił Zbrojnych z Armią Krajową (NSZ z AK), w maju 1944 roku w NSZ nastąpił rozłam. Umowy scaleniowej nie zaakceptowała część przywódców politycznych i wojskowych, która wywodziła się z Grupy „Szańca” – konspiracyjnej grupy działaczy przedwojennego Obozu Narodowo-Radykalnego i Związku Jaszczurczego. W wyniku rozłamu powstały dwie organizacje NSZ: jedna scalona z AK (NSZ-AK) i druga samodzielna (NSZ-ZJ).

Mimo rozłamu, oddziały partyzanckie NSZ, niezależnie od formalnego podporządkowania AK, wsparły akcję „Burza”, niejednokrotnie podporządkowując się lokalnym dowódcom AK. (Akcja „Burza” operacja wojskowa, zorganizowana i podjęta przez oddziały AK, trwała od 4 stycznia 1944 r. do stycznia 1945 r. – ale już 26 października 1944 r. generał Leopold Okulicki wydał rozkaz zakończenia akcji).

Największą jednostką partyzancką Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ) była utworzona na Kielecczyźnie 11 sierpnia 1944 roku Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych, składająca się z różnego rodzajów oddziałów NSZ, które nie podporządkowały się rozkazowi scalenia z Armią Krajową. Dowódcą tego konglomeratu różnego rodzajów oddziałów, pospiesznie przekształcanych w regularną formację partyzancką, został podpułkownik Antoni Szacki ps. „Bohun”, „Dąbrowski”. Dowództwo brygady podlegało bezpośrednio Dowództwu Narodowych Sił Zbrojnych – Związek Jaszczurczy (NSZ-ZJ).

Dotychczasowa zdecydowanie antykomunistyczna postawa NSZ i ich zaplecza politycznego w postaci Organizacji Polskiej (OP), dawała dowództwu NSZ-ZJ pewność, że nowe ludowe polskie władze – PKWN (Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego) wraz z siłami NKWD (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR) i żołnierzami Armii Czerwonej rozpoczną szeroka akcję niszczenia sił tego nurtu narodowego i w tej operacji narodowcy nie mogli liczyć na jakiegokolwiek przejawy litości. Wykluczało to jedną z możliwości, jaką było rozproszenie oddziałów NSZ wchodzących w skład Brygady Świętokrzyskiej. Stąd pomysł wymarszu na zachód i docelowo połączenia z siłami gen. Andersa na zachodzie Europy.

PKWN - Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego – samozwańczy, tymczasowy organ władzy wykonawczej w Rzeczypospolitej Polskiej, działający od 21 lipca do 31 grudnia 1944, na obszarze Polski zajmowanym przez Armię Czerwoną po okupacji niemieckiej. PKWN stworzyło strukturę polityczną, która z modyfikacjami nienaruszającymi jej podstaw, została zachowana do 1989 r. Podstawami ustrojowymi był monopol partii komunistycznej w sferze władzy. Od 1 sierpnia 1944 r. siedzibą PKWN był Lublin.

W wyniku rozpoczętej 12 stycznia 1945 roku przez Armię Czerwoną operacji wiślańsko-odrzańskiej, Brygada Świętokrzyska NSZ już 13 stycznia 1945 roku rozpoczęła marsz na Zachód (przez Śląsk, Protektorat Czech i Moraw).

„Wierzyłem – pisał po latach Antoni Szacki – że wyprowadzę was z domu niewoli i śmierci. Polska Ludowa kopała nam groby, otwierała nowe więzienia, stawiała szubienice, ziejąc nienawiścią i chęcią zemsty nad każdym członkiem-żołnierzem Brygady Świętokrzyskiej. Nie udało się. Wyszliśmy szczęśliwie”.

Na Brygadzie Świętokrzyskiej ciążyły poważne zarzuty o kolaborację z Niemcami, która nie ograniczała się tylko do zwalczania komunistów z Gwardii Ludowej, Armii Ludowej i Polskiej Partii Robotniczej, realizujących interesy polityczne ZSRR, lecz miała na celu likwidowanie przeciwników dowództwa Brygady również z organizacji niekomunistycznych i dopuściła się licznych zbrodni bratobójczych i wyznaniowych, w tym nawet członków NSZ–ZJ, których kulisy nie są znane do dzisiaj i budzą ogromne emocje.

Brygada Świętokrzyska NSZ przez jednych uważana jest za faszystowską formację kolaborującą z Niemcami, drudzy widzą w niej miejsce schronienia niezłomnych bohaterów, którzy bezkompromisowo walczyli o Polskę wolną od obcych wpływów.

„MŚCISŁAW” W SZEREGACH NARODOWYCH SIŁ ZBROJNYCH - LATA 1944-1945

Po wymarszu Brygady Świętokrzyskiej na Zachód, w kraju pozostawili ściśle zakonspirowane siatki NSZ, które oczywiście nie miały zamiaru ujawniać się. Między innymi w kraju pozostał Wiesław Mikita ps. „Mścisław”, o czym będzie poniżej.

Co więcej, struktury krajowe w myśl wytycznych wydanych jeszcze przed wkroczeniem Armii Czerwonej miały przybrać zaplanowany kształt i objąć teren całej Polski, w tym tak zwanych Ziemi Odzyskanych. Żołnierze NSZ „spaleni” na swoim terenie mieli uzyskać nową tożsamość i przenieść się w inne rejony kraju. Łączność mieli utrzymywać rezydenci, dodatkowo posiadający wiedzę nie tylko o „zdemobilizowanych” żołnierzach NSZ, lecz także o lokalizacji skrytek z bronią.

Po przejściu frontu Wiesław Mikita już w marcu 1945 roku zorganizował w rejonie Starachowic (w Puszczy Ilżeckiej - Lasy Starachowickie) własny oddział partyzancki „Mścisław”, który liczył 36 osób. Wiesław Mikita miał wówczas niespełna 24 lata.

W kwietniu, z polecenia władz Okręgu Kieleckiego NSZ, dowództwo nad oddziałem „Mścisław” przejął por. Stanisław Alojzy Sikorski ps. „Jarema”, który był adiutantem dowódcy Brygady Świętokrzyskiej, przed jej wymarszem na Zachód. Po wymarszu brygady na Zachód, pozostał na Kielecczyźnie organizując własny oddział, którego początki sięgają marca 1945 roku.

Wiesław Mikita ps. „Mścisław”, po przekazaniu oddziału został dowódcą placówki NSZ w Starachowicach i współpracował ściśle z oddziałami partyzanckim NSZ. Zadaniem placówki była mobilizacja partyzantów i rekrutacja nowych osób oraz zaopatrywanie w broń oddziałów partyzanckich NSZ. Broń pochodziła z różnych źródeł: z pozostawionych skrytek broni, których miejsce znali rezydenci, rozbrojenia posterunków Milicji Obywatelskiej, walk z siłami UB i innych.

Z działalnością placówki „Mścisława” ma też związek sprawa prawie zupełnie nieznaną, a mianowicie chodzi o partyzantów z Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych przeszkolonych przez Niemców na terenie Czechosłowacji, a następnie zrzuconych przez nich na spadochronach lub wysłanych w patrolach pieszych na przyszłe tereny Polski, zajęte przez Armię Czerwoną w początkach 1945 roku, tuż przed zakończeniem drugiej wojny światowej.

Wysyłano do kraju osoby z dużym doświadczeniem partyzanckim, ich wiedza była dodatkowo pogłębianą na kursach organizowanych przez Niemców. Mieli oni wesprzeć siatki nowej konspiracji NSZ. Każda grupa miała przynajmniej jednego radiotelegrafistę z radiostacją zdolną do nawiązania łączności z BŚ NSZ. Natomiast Komendzie Głównej NSZ chodziło przede wszystkim o zdobycie informacji o sytuacji polityczno-wojennej i związanych z nią rozkazów do dalszych działań oraz przywożone środki finansowe na potrzeby organizacyjne, bowiem NSZ cierpiały na olbrzymie braki finansowe. W sprawie finansowania bardzo liczone na pomoc ze strony dowództwa BŚ NSZ, ale środki finansowe często ginęły w drodze do kraju.

Wspomnę o jednej, z wielu grup skoczków spadochronowych z Brygady Świętokrzyskiej, która została zrzucona 15 kwietnia 1945 roku. W „zagospodarowaniu” skoczków - partyzantów pomagał dowódca placówki NSZ w Starachowicach „Mścisław”. Ostatecznie partyzanci z rzuconego patrolu zasilili oddział por. Stanisława Sikorskiego ps. „Jarema”. Korzystając z pomocy lotnictwa niemieckiego oddział „Jaremy” w marcu i kwietniu 1945 roku zasilono 29 skoczków spadochronowych z Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych.

Po reorganizacji oddział „Jaremy” został podzielony na dwa plutony: 1. pluton pod dowództwem por. Stanisława Alojzego Sikorskiego ps. „Jarema” i 2. pluton pod dowództwem por. Mieczysława Kowalskiego ps. „Grom”. Grupa partyzancka liczyła wtedy około 80 osób.

Najbardziej spektakularna i znana akcja oddziału „Jaremy” to rozbrojenie bez użycia broni 2. kompanii 24. batalionu Saperów Wojska Polskiego 18 maja 1945 roku w miejscowości Śmitów, spośród której 44 żołnierzy przeszło do jego oddziału.

Przypominam, że 8 maja 1945 roku o godzinie 23.01 czasu środkowo-europejskiego zakończyła się II wojna światowa.

Ostatnia duża akcja oddziału „Jaremy” na Kielecczyźnie, miała miejsce 29 maja 1945 roku w okolicach wsi Palonki. Było to duże starcie oddziału partyzanckiego z grupą operacyjną Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (PUBP) i Milicji Obywatelskiej (MO) z Buska, liczącą 80 osób. Walka zakończyła się odparciem sił kierowanych przez szefa PUBP Busko. Partyzanci uprowadzili, a potem zastrzelili dwóch milicjantów posterunku MO z Gnojna i Stopnicy oraz funkcjonariusza PUBP Busko. Natychmiast w ten rejon Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego (WUBP) Kielce skierował 50 osobową kompanię szturmową wspartą przez 25 żołnierzy radzieckich (NKWD). W

okolicach wsi Kotki, jeszcze tego samego dnia, wpadli oni w zasadzkę zorganizowaną przez grupę „Jaremy”. Siły WUBP poniosły poważne straty. Zginęło pięciu funkcjonariuszy i żołnierzy radzieckich. Było też czterech rannych, spośród których jeden zmarł w drodze do szpitala. Partyzanci wzięli też do niewoli ośmiu funkcjonariuszy. Według danych UB w walce zginęło dziewięciu żołnierzy NSZ, w tym dowódca por. Stanisław Sikorski. Dowództwo objął Mieczysław Kowalski ps. „Grom”, który zaczął wycofywać się z oddziałem w kierunku Pińczowa.

30 maja 1945 roku w rejonie miejscowości Chruścice i Kameduły doszło do kolejnego starcia z siłami UB i żołnierzami radzieckimi (NKWD). Zwarta grupa 37 partyzantów pod dowództwem por. Mieczysława Kowalskiego ps. „Grom” przebiła się przez pierścień okrążenia i potem dołączył do oddziału kpt. Władysława Kołacińskiego ps. „Żbik”, a reszta partyzantów rozproszyła się. Siły UB i NKWD odbiły z niewoli ośmiu funkcjonariuszy. Zginęło kilku partyzantów i aresztowano cztery osoby.

„Mścisław” nie brał udziału w ostatnich walkach, gdyż w tym czasie był w Starachowicach, gdzie prowadził mobilizację żołnierzy do NSZ.

Od tego czasu trwały żmudne poszukiwania żołnierzy NSZ z oddziału „Jaremy” i innych grup partyzanckich, prowadzone przez WUBP Kielce. Żołnierze NSZ byli „spaleni” na swoim terenie, wielu z nich nie miało szans na powrót do swoich domów rodzinnych i spokojne życie w nowych realiach państwa polskiego.

Prowadzona na szeroką skalę operacja UB związana z poszukiwaniem ukrywających się żołnierzy NSZ w kraju i znalezienie tych ludzi, a potem postawienie przed wymiarem sprawiedliwości było tylko kwestią czasu.

„MŚCISŁAW” W POLSCE LUDOWEJ

„Mścisław”, ze względu swoją przynależność do NSZ/AK w obawie przed szykanami ze strony Urzędu Bezpieczeństwa - zagrożony aresztowaniem, zdecydował się razem z siostrą i jej mężem wyjechać ze Starachowic na tak zwane Ziemie Odzyskane. Na przełomie lipca i sierpnia 1945 roku dotarli na ziemię kłodzką, do miejscowości Łądek.

Wiesław Mikita ps. „Mścisław” – Zarzycki, takim nazwiskiem legitymował się wówczas w Łądku, prawdopodobnie nie ujawnił się podczas pierwszej amnestii ogłoszonej po drugiej wojnie światowej w Polsce Ludowej, przeprowadzonej od 2 sierpnia do 15 października 1945 roku.

11 listopada 1945 roku został zatrzymany przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego z Bystrzycy Kłodzkiej na podstawie nakazu wydanego przez prokuratora Sądu Okręgowego w Kłodzku. Początkowo został osadzony w areszcie w Bystrzycy Kłodzkiej, gdzie był poddany wielogodzinnym przesłuchaniom, w celu uzyskania zeznań takich jak: ujawnienia w przeszłości pełnionych funkcji w polskiej konspiracyjnej organizacji wojskowej obozu narodowego i formacji akowskiej oraz znanych i utrzymywanych kontaktów z żołnierzami obozu narodowego i akowskiego.

Wiesław Mikita w lipcu 1946 roku został przewieziony do aresztu w Kielcach. 7 maja 1947 roku stanął przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Kielcach, który uznał go winnym.

Przypisano mu popełnienie kilku przestępstw o różnej prawnej kwalifikacji określanych jako: udział w nielegalnym związku; gwałtowny zamach, nielegalne posiadanie broni, zabójstwo, napad rabunkowy i inne; wroga propaganda; porozumie do szpiegostwa i inne.

Na przykład pojęcie **udział w nielegalnym związku** używane jest do wielu sytuacji, m.in.: takich jak: usiłowanie obalenia przemocą ustroju państwa polskiego; przygotowanie lub wejście w porozumienie w celu obalenia przemocą demokratycznego ustroju państwa polskiego; zakładanie, kierowanie, udział, a także udzielanie pomocy związkowi mającemu na celu obalenie przemocą demokratycznego ustroju państwa polskiego; udział w związku tajnym; niezawiadomienie o przestępstwie usiłowania obalenia przemocą ustroju państwa polskiego lub udziału w związku mającym na celu zbrodnię.

Podziemne organizacje niepodległościowe, szczególnie w początkowym okresie po zakończeniu wojny, walczyły o niepodległość Polski z bronią w rękę. Członkowie tych organizacji podejmowali akcje, które łączyły się nawet z pobawieniem życia osób, których działania stanowiły zagrożenie dla bytu organizacji. Dla prowadzenia długotrwałego oporu konieczne było zdobywanie żywności, odzieży, uzbrojenia. Osoby prowadzące działalność konspiracyjną, w celu uniknięcia odpowiedzialności karnej, ukrywały swoją tożsamość. Stąd wyroki sądu, obok udziału w nielegalnym związku dość często zawierały kilka innych kwalifikacji np.: gwałtownego zamachu, nielegalnego posiadania broni, zabójstwa lub napadu rabunkowego, a także przestępstwa przeciwko dokumentom.

Wiesław Mikita za przypisane popełnione przestępstwa o różnej prawnej kwalifikacji otrzymał wyrok: 5 lat , 4 lat i 3 lat pobytu w zakładzie karnym – łącznie 12 lat. Jednak uwzględniając ogłoszoną 22 lutego 1947 roku Ustawę o amnestii (była to druga amnestia w Polsce Ludowej), otrzymał łączną karę 1 roku i 6 miesięcy pobytu w zakładzie karnym, wliczając do wyroku dotychczasowy okres tymczasowego aresztu (ponad 18 miesięcy).

Amnestia spowodowała, że większość organizacji konspiracyjnych została ujawniona, co znacznie osłabiło działania tych, którzy w podziemiu pozostali – masowe podziemie przestało istnieć. Na przełomie 1947-1948 rozbite zostały ostatnie ogólnopolskie dowództwa konspiracyjne. Niektóre regionalne siatki przetrwały do lat 1951-1952.

W latach 1945-1956 odbyły się liczne procesy polityczne, w których żołnierze i oficerowie Narodowych Sił Zbrojnych i Armii Krajowej skazywani byli na kary śmierci lub długoletnie więzienia.

Wiesław Mikita 26 maja 1947 roku opuścił zakład karny w Kielcach. Dopiero po 47 latach, 2 marca 1994 roku Sąd Wojewódzki w Kielcach uznał, że Wiesław Mikita został skazany nieprawomocnym wyrokiem sądu wojskowego i oczyścił z przypisanych mu przestępstw. Wiesław Mikita ps. „Mścislawa” został zrehabilitowany.

Po wyjściu z zakładu karnego wyjechał na Wybrzeże. Do Łądka-Zdroju wrócił w sierpniu 1950 roku i wziął ślub z Wiesławą H. Wiesława i Wiesław Mikitowie doczekali się trójki dzieci: córki i dwóch synów.

Po powrocie do Łądka-Zdroju pracował w Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska, Prezydium Miejskie Rady Narodowej i Zarządzie Budynków Mieszkalnych, skąd został zwolniony w styczniu 1953 roku. Przez następne lata nie mógł znaleźć nigdzie zatrudnienia na dłuższy okres – co było tego przyczyną? Odpowiedź chyba znamy wszyscy – element represji politycznej.

Wiesław Mikita nie mogąc dostać pracy bardzo zaangażował się w działalność społeczną w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym (PTTK). Od lat 50. XX wieku współorganizował Oddział Łądeckiego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

W 1956 roku został przewodniczącym Koła Terenowego PTTK, działającego przy Oddziale PTTK „Ziemi Kłodzkiej” w Kłodzku. W 1958 roku Koło Terenowe w Łądku-Zdroju przekształciło się w samodzielny Oddział PTTK, działający do dzisiaj pod nazwą Oddział „Bialski” PTTK w Łądku-Zdroju. W ramach oddziału organizował wycieczki dla kuracjuszy, dbał o infrastrukturę techniczną, prowadził działalność w zakresie edukacji i popularyzacji turystyki.

Wiesław Mikita w raz żoną Wiesławą w połowie 1956 roku rozpoczęli nową działalność gospodarczą. Rozpoczęli prowadzenie kiosku Państwowego Przedsiębiorstwa Kolportażu „Ruch”, które w okresie PRL było monopolistą w kolportażu prasy. Kiosk znajdował się przy obecnej ulicy Aleksandra Ostrowicza w Łądku-Zdroju (obiektu w tym miejscu już nie ma). Wiesław pracował w „Ruchu” prawie 30 lat.

Wiesław Mikita pomimo, że został stałym mieszkańcem Łądku-Zdroju, zawsze jednak z sentymentem spoglądał na rodzinne Góry Świętokrzyskie. Od późnych lat pięćdziesiątych cała rodzina obowiązkowo jeździła co roku na spotkania kombatantkie akowców na Wykusie w Górach Świętokrzyskich.

Kapliczka Matki Bożej na Wykusie w Górach Świętokrzyskich. Po odwilży Października 56, staraniem weteranów ZP AK „Ponury” i 1. batalionu 2. pp Leg. AK, ufundowano pomniku upamiętniający poległych towarzyszy broni. Kapliczkę odsłonięto i poświęcono na Wykusie 15 września 1957 roku. Wydarzenie to uważane jest za początek niezależnego od ZBoWiD kombatanckiego Środowiska Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury” – „Nurt”. Źródło: portal ODTR odtur.pl.

Partyzanci „Ponurego” i „Nurta” po II wojnie światowej wciąż utrzymywali ze sobą kontakt, mimo stałej inwigilacji trwającej do 1990 roku. Co roku oficjalnie spotkali się w miejscu dawnego obozu na Wykusie na spotkaniach zwanych „koncentracjami”, gdzie 15 września 1957 roku odsłonięto kapliczkę z obrazem Matki Bożej Bolesnej. Każdego roku, w drugą sobotę czerwca, na Wykusie organizowane są uroczystości upamiętniające poległych żołnierzy Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury” i „Nurt”.

Wiesław Mikita posiadał wiele odznaczeń m.in.: Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski, Krzyż Partyzancki, Krzyż Walecznych, Krzyż Armii Krajowej, Krzyż Narodowego Czynu Zbrojnego, Krzyż Niezlomnych, Order Męczeństwa i Zwycięstwa, Medal Wojska, Odznakę Weterana Walk o Niepodległość.

Wiesław Mikita zmarł 27 lipca 2003 roku i spoczywa wraz z żoną Wiesławą w grobie na cmentarzu komunalnym w Łądku-Zdroju. Na epitafium grobu widnieje inskrypcja:
NAJWIERNIEJSZY ŻOŁNIERZ AK ps. „MŚCISŁAW”/ ZASŁUŻONY PRZEWODNIK SUDECKI.

Łądek-Zdrój - cmentarz komunalny. Grób i epitafium na grobie Wiesława i Wiesławy Mikita. Fot. Andrzej Powidzki

Na wniosek Łądeckiego Towarzystwa Historyczno-Eksploracyjnego oraz PTTK Łądek-Zdrój, Rada Miejska Łądko-Zdroju Uchwałą nr XLIV/303/21 z dnia 30 grudnia 2021 roku nadała Wiesławowi Mikicie tytuł Honorowego Obywatela Łądko-Zdroju.

Andrzej Powidzki

ŹRÓDŁO:

1. Jan Mikita: Wiesław Mikita (1921-2023) w setną rocznicę urodzin. Łądeckie Towarzystwo Historyczno-Eksploracyjne.
2. Małgorzata Bednarek: Wiesław Mikita Honorowym Obywatelom Łądko-Zdroju. Debaty Łądeckie nr 2/2022.
3. Wiesław Mikita - www.przyladekhistorii.pl;
4. Grzegorz Szczygieł: Pamiątkowa tablica, poświęcona ppor. Wiesławowi Mikicie, ps. „Mścislaw”, odsłonięta na Placu Partyzantów w Łądko-Zdroju - www.ladekzdroj.pl;
5. Ewa Tekla: Wspomnienie o oddziale Armii Krajowej w Bodzentynie „Chłopcy z lasu” – www.bodzentyn.pl;
6. Kamil Detka: Militarne i polityczne aspekty funkcjonowania BŚ NSZ w latach 1944-1945 i powojenne losy żołnierzy. Zeszyty Historyczne - Kombatanci Ziemi Świętokrzyskiej, Zeszyt nr 5. Wyd. UMWŚ Kielce 2016-2018.
7. Dariusz Węgrzyn: „Tam i z powrotem”. Skoczkwie spadochronowi oraz grupy piesze BŚ i ich powrót do kraju w początkach 1945 r. – IPN Szczecin 2016.
8. Wszyscy do Łądko-Zdroju! Uczczą tam w niedzielę bohatera, który mógłby być wzorcem mieszkańca powiatu - www.doba.pl;
9. Historia jakiej nie znacie, Wiesław Mikita - www.doba.pl;
10. pl.wikipedia.org.